

Lunds Universitet

Sociologiska Institutionen

Är det skillnad på flykting och flykting?

En kvalitativ diskursanalys av medias användning av begreppet flykting efter
invasionen av Ukraina

Författare: Ylva Bech

Kandidatuppsats: SOCK07, 15 hp

Vårterminen -23

Handledare: Anton Törnberg

Examinator: Åsa Lundqvist

Abstract

Kriget i Ukraina har drivit upp flyktingantalet till ett högre antal än någonsin tidigare. Syftet med denna studie är att med hjälp av en kritisk diskursanalys och den postkoloniala teorin analysera hur ukrainska flyktingar framställs i svensk media idag. Framställningen kontrasteras mot tidigare forskning kring framställningen av flyktingar i media. Syftet operationaliseras i följande frågeställningar, hur ukrainska flyktingar porträtteras i svensk media och på vilket sätt framställningen av ukrainska flyktingar idag skiljer sig från tidigare framställningar. Syftet med studien är att öka kunskapen kring den framställning som görs och lyfta hur denna påverkar och påverkas av sociala praktiker i samhället idag. Resultatet av analysen visar en skillnad i framställning där det postkoloniala begreppet *den Andre* är centralt i konstruktionen av flyktingar. Trots skillnaden visar denna studie att det i slutändan är värdnationen som står i centrum och att det är flyktingens inverkan på den som avgör tendensen till att vara en god eller ond flykting.

Nyckelord: medierapportering, flykting, Ukraina, diskursanalys, postkolonial teori

Innehållsförteckning

Abstract	1
Innehållsförteckning	2
Inledning	3
Problemformulering	4
Syfte	5
Frågeställningar	5
Forskningsöversikt	5
Teori	8
Postkolonial teori	8
Metod	11
Kritisk diskursanalys	11
Urval och kodning	13
Etiska överväganden	14
Resultat	14
Ukraina som land i krig	15
Den goda flyktingen	18
Etnocentrism och de Andra	21
Diskussion	25
Referenslista	28

Inledning

Invasionen av Ukraina har lett till att krig och flyktingfrågor återigen har hamnat på förstasidorna i olika mediaforum. Sedan början av 2000 talet har migrantfrågan, särskilt asylfrågan, kommit till att bli en högaktuell fråga både i Sverige och internationellt, då allt fler människor tvingas fly sina hemländer på grund av konflikter. Rysslands invasion av Ukraina den 24 februari 2022 har lett till att 8 miljoner ukrainare beräknas ha flytt över gränsen (UNHCR u.å.). Ungefär 27 000 av dessa har sökt asyl i Sverige. Det är det högsta antalet asylsökande sedan flyktingströmmarna 2015-2016, även om antalet då var mycket högre, ca 170 000 (Statistikmyndigheten 2022). Amnesty definierar begreppet flykting som en individ som på grund av risken för olika sorters människorättskränkningar och förföljelse har flytt sitt hemland för att söka skydd i ett annat. Detta till följd av att landets regering saknar möjlighet eller vilja att skydda individen från de faror som denne är i (Amnesty u.å.). Flyktingar har rätt till hjälp från andra stater, UNHCR och andra organisationer. Vid slutet av år 2020 fanns det 26,4 miljoner flyktingar i världen, en siffra som idag istället har stigit till 100 miljoner vilket är den högsta siffran någonsin och har drivits upp av kriget i Ukraina (Forsberg 2022).

Konflikten mellan Ukraina och Ryssland har funnits sedan frigörelsen från Sovjetunionen 1991, men spänningarna ökade efter folkrevolutionen 2014 då ukrainare ville närma sig Västeuropa. För att försöka hindra Ukraina att närma sig väst annekterade Ryssland Krimhalvön och frågan om halvöns nationella status blev aktuell och oron mellan länderna växte (Landguiden u.å.).

Media har ett stort ansvar när det gäller att förmedla vad som händer i världen, och med detta ansvar kommer också stor makt (Cooper, Blumell & Bunce 2020, 195). Genom att framställa situationer och individer på olika sätt och med olika utgångspunkter kan medier skapa skillnader som sedan återspeglas i samhället. På samma sätt kan samhället där den mediala rapporteringen produceras påverka skribenter och mediaforum att framställa en fråga på ett visst sätt. Texter står inte ensamma utan i en intertextuell relation med tidigare texter och dessa ger inverkan på nya. Lika så påverkar den sociala praktiken de diskursiva praktikerna vi använder oss av och i frågan om medial rapportering framgår detta genom att artiklar är en spegling av samhället där de utformas.

Med det ökade inslaget av flyktingfrågor i media och reportrars och tidningars makt i olika framställningar växer en diskussion fram kring huruvida medias framställning av flyktingar och asylsökande skiljer sig åt. Den senaste gången som frågan fick ta lika stor plats i media var åren kring 2015 när konflikter i bland annat Syrien, Afghanistan och Irak gjorde att människor flydde (Cooper, Blumell & Bunce 2020, 197). Idag när vi ser en stor ökning av ukrainska flyktingar, ett land inte långt från Sverige varken geografiskt och kulturellt, så väcks en undran kring olikheter och likheter med tidigare gestaltningar.

En stor skillnad mellan 2015 och 2022 är aktiveringen av massflyktsdirektivet. Till följd av det stora flyktingantalet och som ett sätt att bevilja ukrainare snabbt skydd så aktiverade EU direktivet den 4 Mars 2022. Detta direktiv har existerat i 20 år men har aldrig tidigare aktiverats. Skyddet innebär att flyktingar har rätt att stanna i ett annat EU-land utan att behöva söka asyl, de har rätt till boende, rätt att arbeta och få tillgång till sociala bidrag och sjukvård. Barn har även rätt till undervisning (Haglund 2022).

En stor bidragande faktor till det väckta intresset för denna fråga hos mig som författare väcktes av Jimmie Åkessons (partiledare Sverigedemokraterna) uttalande i debattartikeln *Det är skillnad på flyktingar och "flyktingar"* i Aftonbladet 2022. Åkesson menar här att det hade varit konstigt att inte se skillnad på flyktingar och "flyktingar" bland annat eftersom den geografiska och kulturella närheten till Sverige gör det svårare att hänvisa flyktingarna någon annanstans (Åkesson 2022). Denna debattartikel skapar tankar och diskussion hos mig som författare i just de frågor som denna studie har i åtanke att behandla. Framställs flyktingar på olika sätt beroende på vilket nationellt ursprung denne har?

Problemformulering

Medias makt i frågan om att framställa flyktingar utifrån olika diskursiva och sociala praktiker och hur dessa sedan kan återspeglas i samhället gör ämnet som Åkesson debatterar intressant. Är det skillnad på flyktingar och flyktingar?

Med utgångspunkt i kriget i Ukraina, ett land nära Sverige både geografiskt och kulturellt, kan en analys av medias framställning av dessa flyktingar jämfört med tidigare ge en bild av frågan.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur ukrainska flyktingar porträtteras i svensk media. Detta kommer göras med en kontrastering gentemot hur flyktingar framställts tidigare i media i Sverige och även utanför Sverige. Syftet är att öka förståelsen, medvetenheten och kunskapen kring hur svensk media framställer flyktingar idag vilket kan ge verktyg för framtida flyktingrörelser. Genom att applicera ett postkolonialt perspektiv fördjupas analysen kring föreställningar om *vi* och *dem* vilket är användbart både i relationen mellan flyktingar men även mellan svenskar och flyktingar.

Frågeställningar

Hur porträtteras ukrainska flyktingar i svensk media?

På vilka sätt skiljer sig framställningen av ukrainska flyktingar idag från tidigare framställningar?

Forskningsöversikt

Tidigare forskning kring medias representation av flyktingar delar ofta liknande slutsatser, det finns en *god* och en *ond* flykting och dessa två konkurrerar med varandra om utrymme. En annan viktig aspekt som lyfts är medias makt i deras återberättelse av situationer och hur den information som media presenterar ofta påverkar samhället i stort. Det finns en osäkerhet hos allmänheten som används av media och politiker för att bilda opinion. Olika medier förväntas bidra med och förmedla kunskap i en tid, situation och ett ämne där de flesta inte har möjlighet att bilda sin egen uppfattning. Detta stora ansvar leder också till en stor makt över hur en situation tas emot av samhället (Esses, Medianu & Lawson, 2013; Cooper, Blumell & Bunce 2021; Szczepanik 2016).

En återkommande metafor och liknelse i den tidigare forskningen är den mellan begreppet flykting och vatten. Genom att likna en situation med en våg eller ström byggs en bild upp av något som inte kan kontrolleras där vissa medel måste tas till för att uppnå lugn. Exempelvis skriver Esses, Medianu och Lawson (2013, 520) hur migration beskrivs i termer av en "invasion" och "översvämning" av landet. Liknelsen och användningen av vatten som

metafor har påträffats i medierapportering både i Kanada, Storbritannien, Österrike och Australien (Parker 2015). Vatten som metafor i detta sammanhang bygger upp en bild av hur ett land blir överöst av obligationer och förväntningar från ett annat håll och att detta kan förväntas påverka världlandet negativt. Det riskerar att bidra till en nationalistisk idé kring landets gränser och sätter de som vill förbi gränsen i en position som landets antagonist.

I Sverige kan en tydlig skildring av detta ses vid den massflykt som skedde under åren kring 2015. I flera artiklar går det att läsa hur den tidigare svenska inställningen till migration har förändrats. Ekman och Krzyżanowski (2021) beskriver hur det gick från att vara en "icke fråga" till att under 2019 vara bland de viktigaste frågorna, precis som trenden även visade i övriga Europa. På liknande sätt beskriver Hagelund (2020) att mängden flyktingar under den så kallade flyktingkrisen 2015 gjorde att Sverige förändrade sin politik till att bli mer restriktiv. Som i forskning från andra delar av världen visar den från Sverige att medias rapportering spelade en avgörande roll i utformningen av politiska beslut då både politiska ledare och samhällets invånare först behöver skapa sig en bild av situationen för att sedan kunna skapa sig en uppfattning om vad som behöver göras och/eller förändras.

En stor förändring som skedde i Sverige under åren runt 2015 var hur det från början var ett land som välkomnade flyktingar och där det svenska ledarskapet tog en stark humanitär position och media rapporterade om hur vi ska rädda människoliv och inte låta dem drunkna till att förändra spelplanen och istället minska antalet asylsökande till EU:s lägsta nivåer (Hagelund 2020, 8ff). Från att Aftonbladet rapporterade om hur vi ska värdesätta liv framför något annat i början av 2015 till att Dagens Nyheter i slutet av 2015 rapporterar om hur Sverige behöver ett andrum och därför begränsar inträde för nyanlända. Detta menar Hagelund (2020) var möjligt genom att dels spela på en diskurs om tillit till folkets tro i samhället och välfärdssystemet men det legitimerades även genom att detta var ett sätt att tvinga andra stater att ta sitt ansvar i frågan. Sverige var tvunget att återhämta sig och sänka antalet nyanlända för att andra skulle kunna dra sitt strå till stacken.

Det finns en förändring i medias rapportering, politikens beslut och tankar hos samhällets invånare i takt med att frågan har tagit allt större plats både i det mediala utrymmet och det politiska. Att frågan tar större plats när världsläget förändrats är inte konstigt men det som blir tydligt är hur fokuset i frågan skiftar från en humanitär hjälpande hand till ett svenskt politiskt verktyg (Hagelund 2020).

I tidigare forskning har tydliga teman identifierats som media använder sig av för att framställa flyktingar. Dessa teman har som gemensamt att de med hjälp av en motpol framställer en grupp som viktigare eller mer fördelaktig än den andra. I Sverige går det dels att se hur det byggs ett vi-dem förhållande mellan svenska medborgare och de som är icke-svenska medborgare. Samtidigt finns det en ton av att särskilja de som har fått uppehållstillstånd i landet och hur dessa ska tas om hand om i välfärdssystemet innan vårt "andrum" är slut (Hagelund (2020). Detta bygger upp en diskurs mellan de som redan anlant och de som kommer att anlända. Genom att skapa en syndabock inom gruppen flyktingar skapas bilden av att det finns en icke önskvärd eller genuin flykting som i allmänhetens ögon drar fördelar av andras lidande (Szczepanik 2016, 26). Den ovärdiga flyktingen.

Kvinnor och barn framställs ofta som mer värda att rädda undan flyktingskapet då de både anses vara offer under "den stereotypiska mannen från mellanöstern" (Retterberg & Gajjala 2015, 179) men också för att de framställs som oskyldiga och sårbara (Szczepanik 2016, 24-25). Män som flyr ensamma är ett annat tema som tydligt går att utläsa i tidigare forskning. Den ensamma mannen målas upp som någon som kan lämna sin familj, som inte tar ansvar i hemlandet genom att exempelvis ställa upp som soldat men som inte heller är "man nog" att ta ansvar för sin familj utan värdesätter sin egen trygghet framför deras (Szczepanik 2016, 24-25). Denna diskurs knyts också ofta samman med den farliga mannen från mellanöstern.

Flyktingen som inte lever upp till den framställda normen av vad det *ska* innebära att vara flykting är en individ som utnyttjar systemet (Parker 2015, 14). Detta är ett tema där flera olika aspekter ingår, exempelvis en oärlighet kring sin ålder eller sexualitet (Parker 2015, 13) men också antagandet av att flyktingar är ute efter att utnyttja olika sociala system som finns i landet (Esses, Medianu & Lawson 2013, 528).

Det som dessa teman har gemensamt är att de bygger diskurser om motsatspar. Oavsett hur bilden byggs upp och vilka diskurser som används är det återkommande mönstret att det måste finnas en bättre grupp för att de också ska kunna existera en sämre. Medias makt ligger i skapandet av dessa diskurser om vad som anses bra och vad som anses dåligt och vem eller vilka som förknippas med dessa diskurser.

Teori

I detta avsnitt presenteras den postkoloniala teorin som används i studien och som kommer att användas som ett filter genom processen för att få perspektiv och verktyg för att analysera materialet. Det teoretiska angreppssättet är relevant bland annat efter vad tidigare forskning har belyst kring skapandet av “vi” och “dem” i en diskurs kring väst och öst och även mellan flykting och inte flykting.

Postkolonial teori

Postkolonial teori och har sin grund i att förklara samhällsproblem i samtiden som kan förväntas bero på den europeiska koloniala expansionen. Två kända teoretiker som har satt sin prägel på den postkoloniala teorin är Edward Said och Gayatri Spivak. I Suids bok *Orientalism* förklarar han hur idéer, kulturer och historia inte går att analysera utan att även analysera makten mellan dessa (Said 2016, 69). Said beskriver förhållandet mellan Orienten och Västerlandet som ett maktförhållande eller ett förhållande av dominans där Orienten orientaliserades för att det var möjligt att iklä den rollen som orientalisk. Inte för att den upptäcktes vara orientalisk. Vidare berättar Said om ett exempel där en västerländsk man i ett möte med en egyptisk kurtisan ledde till uppkomsten av den *orientaliska kvinnan* där det var den västerländska mannen som stod för beskrivningen av henne och inte kvinnans egna känslor eller historia. Mannen talade för henne och blev på så sätt även den som representerade henne. Denna styrkedemonstration är inte någon isolerad händelse utan den exemplifierar styrkeförhållandet mellan väst och öst och den diskurs som skapades om Orienten (Said 2016, 69).

Vidare beskriver Said att Orientalismen aldrig ligger långt ifrån det som definierar Europa, ett kollektivt begrepp som definierar européer som “oss” och de som inte är det som “dem”. Han menar att det skulle kunna hävdas att det är detta mer än något annat som definierar den europeiska hegemoniska kulturen, idén om den europeiska identiteten som överlägsen alla andra folk och kulturer. Överlägsenheten hos européerna ställs i motsats till orientens efterblivenhet vilket leder till att européerna (västvärlden) har en betydligt större makt än orienten (östvärlden) när det kommer till att diktera den globala kulturen. Precis som i relationen mellan den västerländska mannen och egyptiska kurtisanen skapar således västvärlden diskursen om östvärlden (Said 2016, 71).

Precis som Said reflekterar även Spivak (2010) i sin text *Can the subaltern speak?* över hur västvärldens representation och definition av öst å den sistnämndas vägnar har gjort det koloniala subjektet till *De Andra*. En viktig grundsyn i postkolonialismen, vilket Said exemplifierade med den västerländska mannen och egyptiska kvinnan, är hur det ligger ett fokus på språkliga praktiker och handlingar som upprätthåller makt och hierarki mellan ett “vi” och ett “dem” till följd av den koloniala tiden (Wikström 2009, 23).

Denna teori om maktutövning och reproducerande av en hierarkisk världsordning kommer att användas för att analysera det material som denna artikel har för avsikt att behandla.

Eftersom det utvalda materialet till denna rapport kommer att fokusera på den nuvarande flyktingvågen från Ukraina för att sedan hitta skillnader och/eller likheter från hur flyktingar beskrivits tidigare i media kan en teori som lägger fokus på förhållandet mellan Europa och Orienten bidra med ett viktigt perspektiv och användas som ett filter för att förstå och se aspekter i materialet som analyseras. Denna studie kommer främst utgå från tre centrala begrepp inom postkolonial teori, etnocentrism, *Den andre* och hegemoni.

Etnocentrism är ett begrepp som innebär att andra kulturer beskrivs utifrån den egna kulturens värderingar. Detta ofta på ett sätt som får andra kulturer att framstå som underlägsna (Gemzöe 2017, 154). Begreppet är användbart i denna studie eftersom det belyser de maktordningar som bygger på ett “vi” och “dem” som den postkoloniala teorin ifrågasätter.

Said beskriver i sin text att väst har skapat sin bild av andra genom att låta dem agera som en negativ spegelbild gentemot den egna kulturen vilket har legitimerat den västerländska kulturella hegemonin. Under 1800-talet och tiden då kolonialismen var som starkast byggde västvärlden upp en teori om att orienten behövde räddas från förfallet av de tidigare ärorika kulturer som fanns i det antika Grekland och faraonernas Egypten. Det som var dagens kulturer i de koloniserade länderna fanns det inget värde i utan det ansågs som “den vita mannens börda” att rädda invånarna i dessa länder undan förfall, okunnighet och politisk korruption (ibid 154).

Som ovan nämnt är “*den Andre*” ett sätt att hela tiden sätta något i en dikotomi, om det så är väst-öst eller vit-svart. Said lyfter i sin bok hur allt som inte är av den västerländska världen sätts i ett underläge och ett förtryck. Det är inte det som förknippas med östvärlden som är det gångbara eller hur världen “ska se ut”. Detta är istället som världen inte ska se ut, vilket

bygger upp ett förhållande mellan väst och öst där "den Andre" besitter de element och aspekter som går emot normen och blir den underlägsna (Said 2016, 71). Författaren Spivak nämner att en förutsättning för att väst kunde kolonisera andra länder är deras förutsatta Subjektsposition, de *Var* den civiliserade befolkningen. Som Subjekt ifrågasätts du inte utan din tanke är en självklarhet och så det ska vara (Spivak 2010, 35-36). "Den Andre" har även använts i sammanhang där inte kulturer agerar motpoler utan kön. Simone de Beauvoir skriver i sin bok *Det andra könet* om hur kvinnan framställs som en andra klassens invånare och hur mannen som Subjekt besitter makten att bestämma normen vilket leder till att det som förknippas med "den Andre" alltid sätts i andra hand (Beauvoir 2018, 26).

Med *hegemoni* menas att det i varje samhälle uppstår vissa kulturella uttrycksformer som vinner ett övertag över de andra. På samma sätt som att vissa idéer är mer inflytelserika än andra. Detta kulturella ledarskap är vad Gramsci har benämnt som hegemoni enligt Said (2016, 70). Han menar att följden av hur den kulturella hegemonin hela tiden arbetar också skapat den uthållighet som orientalismen har. Genom att orientalismen aldrig ligger långt ifrån idén om Europa som ett *vi* och de utanför Europa som ett *dem* menar Said att den kanske viktigaste aspekten av den kulturella hegemoniska europeiska identiteten ligger i att den europeiska kulturen är överlägsen andra kulturer.

På samma sätt har Fairclough (1992, 93) en tanke om att hegemoni aldrig är konstant utan under förändring och en konstant förhandlingsprocess. Här liknar begreppsanvändningen varandra och precis som Fairclough kan Saims definition av hegemoni också anses vara under förändring och något som hela tiden är under förhandling.

Maktbegreppet är konstant närvarande i den postkoloniala teorin, vilket också visar sig i alla de begreppsförklaringar som gjorts ovan. Det stora maktperspektivet är det som kretsar kring den diskursiva praktiken av "den Andre". I detta begrepp förkroppsligas både etnocentrismen och hegemonin. Den kulturella hegemonin har skapat en europeisk överlägsenhet vilket reproducerar denna etnocentrism och även konstant sätter Europa som ett *vi* och icke-Europa som ett *dem*. Makten i att identifiera och reproducera dessa diskursiva praktiker och hegemoniska dominanser är inte konstant utan kan utmanas men det tydliga maktförhållandet mellan väst och öst skapar ändå förutsättningarna för förändringen. Men som Fairclough skriver så är det existensen av de konkurrerande faktorerna till dominansen som skapar verktygen att göra motstånd (Jørgensen & Phillips 2017, 80).

Metod

I detta avsnitt presenteras metodvalet för denna studie samt de olika urval- och avgränsningsprocesser som skett och hur de har gått till. Här presenteras även centrala begrepp i studien samt etiska överväganden.

Kritisk diskursanalys

Diskurser skapas och förändras ständigt i vårt samhälle till följd av tidsandan och makt. Genom historien förändras människans perspektiv på saker och ting eftersom världen omkring oss förändras. Även om strukturer i samhället kan kännas oföränderliga så påverkar språkbruk och aktioner hur framtiden kommer att se ut. De med mer makt kommer med största sannolikhet bidra med större del till förändringen vilket ger makt en central roll i diskursskapandet. En diskurs kan beskrivas som en idé om att våra språk är strukturerade i olika mönster och att dessa mönster leder oss när vi navigerar genom olika sociala fält.

Metoden som har använts är Norman Faircloughs kritiska diskursanalys. Målet i den kritiska diskursanalysen är att kartlägga förbindelser mellan språkbruk och social praktik där fokus ligger i att undersöka den diskursiva praktikens roll i upprätthållandet av den sociala ordningen och förändringen (Jørgensen & Phillips 2017, 76). Syftet med analysen är att bidra med social förändring i en riktning av mer jämlika maktförhållanden (ibid 69). Fairclough anser att förhållandet mellan den diskursiva praktiken och de sociala strukturerna är varierande över tid, andra menar att de är mer stabila. En annan viktig beståndsdel för Fairclough är att endast en textanalys inte är tillräcklig som diskursanalys utan att det behövs ett tvärvetenskapligt perspektiv som för samman textanalysen med en social analys för att kunna nå det komplexa förhållandet mellan texter och samhällsliga och kulturella processer (ibid 72). Kritisk diskursanalys skiljer sig från andra diskursanalyser då det finns en tydligare koppling till makt och Fairclough menar att den kritiska diskursanalysens ambition är att motverka ojämlikhet i samhället genom att avslöja dessa (ibid 69).

Den kritiska diskursanalysen grundar sig i tre dimensioner, en text, en diskursiv praktik och en social praktik (Jørgensen & Phillips 2017, 74). Den första dimensionen *texten* analyserar och fokuserar på ord, grammatik och samband mellan satser i olika medier (exempelvis tal, artiklar, låttexter) och hur dessa konstruerar diskurser rent lingvistiskt. Den andra

dimensionen, *diskursiv praktik*, fokuserar på en kommunikativ process mellan textförfattare och textmottagaren. Vad använder sig författaren av för redan existerande diskurser för att bygga sin text och vilka använder sig mottagaren av för att ta till sig texten. Här blir begreppet tidsandan av vikt eftersom denna påverkar hur både författaren och mottagaren förhåller sig till de diskurser som finns. Diskurserna kan även föras vidare från författaren till mottagaren genom att mottagaren vid ett senare tillfälle kan använda sig av dem vid ett återberättande av en viss artikel eller nyhet. Den tredje dimensionen, *sociala praktiken*, binder samman med texterna genom den diskursiva praktiken. Texter formar och formas av den sociala praktiken genom den diskursiva praktiken där språket hela tiden används för att skapa och konsumera texter (ibid 75).

Den kritiska diskursanalysen analyserar på så sätt en kommunikativ händelse där de diskursiva praktikerna används för att skapa och förstå texter och den sociala praktiken. De tre dimensionerna påverkar hela tiden varandra i skapandet och reproduceringen av diskurser.

Några nyckelbegrepp inom kritisk diskursanalys är *intertextualitet* och *hegemoni*. Intertextualitet syftar till att ingen text eller kommunikativ händelse står isolerad utan att alla texter eller händelser bygger på en tidigare. Ingenting börjar någonsin om från början (Jørgensen & Phillips 2017, 77). Begreppet intertextualitet bygger alltså på en hänvisning till historien och hur denna har skapat historia som sedan bidrar till att skapa förändring.

Hegemoni är ett annat begrepp som Fairclough använder sig av och menar att detta är ett begrepp som kan hjälpa oss att analysera hur “diskursiv praktik ingår i en större social praktik, där maktrelationer ingår” (Jørgensen & Phillips 2017, 80). Han menar att hegemoni inte bara är en dominans utan “en konstant förhandlingsprocess vari man skapar betydelsekonsensus” (Jørgensen & Phillips 2017, 80). Existensen av konkurrerande faktorer till dominansen skapar verktyg för människan att göra motstånd. En hegemoni är därför aldrig konstant eller stabil utan föränderlig (ibid 80). Begreppet används därav på liknande sätt av Fairclough som av Said.

Urval och kodning

Materialet som analyserades valdes ut från en av Sveriges största tidningar, Dagens Nyheter. I de artiklar som valdes ut analyserades inte bilder utan fokus låg endast på text. Teoretiska

utgångspunkter valdes redan innan materialet samlades in. Urvalet valdes genom denna teoretiska anknytning och som ett medvetet val för att erhålla så mycket information som möjligt kring just de frågeställningar som skulle besvaras. Teorin användes som ett verktyg för att hitta vissa generella teman i läsningen av empirin vilket underlättade kodningen. Ansatsen i studien är induktiv vilket betyder det utifrån empirin går att dra generella slutsatser (Patton 2002). Analysen av det empiriska materialet generaliserades i det valda teoretiska ramverket. Teorin och metoden var viktig för att öka studiens reliabilitet och validitet då författaren av en kvalitativ studie alltid har med sig en förförståelse in i analysen. Med hjälp av verktyg som metod, teori och en tydlig kodning ökar reliabiliteten och validiteten då alla avvägningar i studien går att följa. Reliabilitet anger hur säkert och exakt analysen av materialet utförs och i hur hög grad som resultatet påverkas av tillfälligheter medan validitet belyser studiens giltighet och relevans. Validiteten i studien understryks av överensstämmelsen mellan teori och empiri (Andersen 2012).

Artiklarna för studien valdes ut efter sökorden “Ukraina flykting” i Dagens Nyheters arkiv. Dagens Nyheter valdes ut som tidning eftersom det är en av de största tidningarna i Sverige. Sökorden resulterade i ca 200 artiklar, men när filtret 2022-2023 las till minskades dessa till ungefär 50. Här gjordes ett manuellt urval att begränsa artiklarna som studien kom att fokusera på till de som var märkta “Sverige” eller “Världen”. Detta minskade ner urvalet till 26 artiklar varav två artiklar uteslöts då de var publicerade 2022 innan kriget i Ukraina bröt ut, två artiklar som var “kommenterande text” togs också bort då tidningen tydligt markerade att analysen är en specifik författares och att denne svarar för eventuella kommentarer. Efter en genomläsning av artiklarna plockades ytterligare tre artiklar bort då dessa inte behandlade flyktingar från Ukraina. Sammantaget genomfördes analysen på 19 artiklar.

Vid den första genomläsningen gjordes anteckningar och överstrykningar för att hitta olika teman att förhålla sig till i analysen. Vid en första anblick hittades tre större teman där fler underkategorier sedan ingick. De tre övergripande temana var “Den goda flyktingen”, “Sverige i huvudrollen” och “Ukraina som land i krig”. Centrala begrepp från tidigare forskning och det teoretiska ramverket hölls i bakhuvudet vid läsningen vilket ledde till att det var lättare att identifiera vissa teman, särskilt *Den goda flyktingen* som varit ett återkommande tema i flera tidigare artiklar i ämnet. Samtidigt lades det stor vikt i att upptäcka nya teman och mönster i empirin.

Etiska överväganden

Det fanns en medvetenhet hos mig som författare att min förförståelse kunde påverka studien. En relevant aspekt var att min västerländska och svenska bakgrund kunde påverka analysen av materialet. Författarens tidigare studier inom genusvetenskap kan också förväntas ha haft en inverkan vid analysen. För att stärka validiteten och reliabiliteten analyserades materialet utifrån den valda metoden och teorin.

Resultat

I detta avsnitt presenteras resultaten av studien. Analysen delas upp i tre teman som identifierades i materialet. Temat *Ukraina som land i krig* inkapslar den data som ger för intryck att vidarebefordra och reproducera fakta om kriget. I flera artiklar hittas faktarutor om kriget och/eller landet Ukraina. Dessa artiklar kategoriseras i detta tema precis som fakta kring vilka faktiska lagliga möjligheter ukrainare har att fly där massflyktsdirektivet spelar en avgörande roll. Detta tema byggs upp av de diskurser där en känsla och en identitet byggs upp av vad det innebär att vara ukrainare, som leder till en identifikationsmöjlighet mellan svensk medborgare och ukrainsk medborgare. Under temat *Den goda flyktingen* infaller både positivt laddade diskurser kring ukrainska flyktingar i stort men även på en mer individuell nivå. Här kopplas personliga krigshistorier och det svenska samhällets syn på ukrainare ihop och bilden som skapas är en positiv bild av en situation och ett folk som är på flykt.

Etnocentrism och de Andra förkroppsligar de artiklar och diskurser där Sverige sätts i relation till olika historier om kriget eller de som flytt det. Här kan exempelvis Sveriges ekonomi, politiska landskap eller folkets givmildhet platsa som underkategorier. Alla de meningar som på något sätt kan kodas tillbaka till värdlandet (i detta fall Sverige) hamnar i detta tema. Faircloughs tre dimensioner kommer att finnas närvarande i alla de tre avsnitten där texten, de diskursiva praktikerna och den sociala praktiken kommer att belysas. Detta med en utgångspunkt i postkolonial teori.

Ukraina som land i krig

En viktig aspekt att lyfta kring Dagens Nyheters rapportering av kriget i Ukraina är att det finns en betydande tendens att lyfta rent konkreta fakta. I flera artiklar beskrivs landet Ukraina, hur stort det är, vilken religion de flesta har, hur många invånare det finns osv. Genom att tydligt klargöra för läsaren olika sammanhang och kontexter bygger författaren

upp en bild av Ukraina för den som inte redan är insatt. Denna bild framställs på det sätt som skribenten själv väljer att framföra den, vad som är viktigt för denne. Bilden kan därför bli ensidig, och vi kan nästan förvänta oss att den diskursiva praktiken och den sociala praktik där maktrelationer ingår styr vad som presenteras som fakta. Eftersom artiklarna publiceras i en intertextuell kedja och det finns diskursiva praktiker som ligger till grund för vad författaren och läsaren ser som viktiga. Det diskursiva sammanhanget i samhället styr vad för fakta som presenteras och i detta fall ligger stor vikt i att framställa Ukraina som ett stort land under attack. Förutom ren fakta om Ukraina som land återkommer ofta siffror kring hur många som har flytt, vart de flytt och även fakta om speciella städer och språklagar. Följande citat bygger en bro mellan de två länderna Polen och Ukraina och har som överskrift "Två grannar". Detta citat, eller förmedling av fakta, konstruerar ett Ukraina inte långt ifrån Polen varken rent geografiskt eller kulturellt. Ett Ukraina som kan anses tillhöra det västeuropéiska.

Polen

Huvudstad: Warszawa

President: Andrzej Duda

Befolkning: cirka 37,5 miljoner. Tillkommer 3 miljoner ukrainare som bosatte sig i landet under 1990-talet och sedan den ryska invasionen i februari 2022.

Ukraina

Huvudstad: Kiev

President: Volodymyr Zelenskyj

Befolkning: cirka 41 miljoner (ej inräknat ett antal miljoner invånare i de av Ryssland ockuperade regionerna Krim, Donetsk med flera). Det verkliga antalet är sannolikt under 34 miljoner, eftersom 8 miljoner har flytt landet. Detta jämfört med de 51 miljoner som levde i Ukraina när landet blev självständigt 1991 (Winiarski 2023).

Förutom fakta kring landet och dess befolkning som bygger upp en bild för läsaren vad det innebär att vara från Ukraina så fyller också fakta och teorier om massflyktsdirektivet delar av artiklarna. Dels förklaras direktivet och vad det innebär, men det förs också diskussioner kring aktiveringen av det och tidigare uteblivna sådana. Följande citat är ett av flera tydliggöranden över direktivet och vad det innebär.

Den 4 mars aktiverade EU det så kallade massflyktsdirektivet. Det innebär kortfattat att personer från Ukraina ”direkt” ska få tillfälligt skydd, uppehålls- och arbetstillstånd i alla EU:s medlemsstater (By 2022c).

Genom att bygga upp så stor vikt vid direktivet, dess existens, aktivering och även hur det är allra första gången det aktiveras, så skapas en tydlig uppdelning där denna så kallade flyktingkris jämförs med tidigare. I en av artiklarna görs en tydlig jämförelse mellan ukrainare och syrier där vissa citat lyfter EU:s enighet just denna gång vilket gjorde det möjligt med aktiveringen av massflyktsdirektivet. Detta exemplifieras med följande citat.

Enigheten inom EU som vi nu ser när det gäller flyktingar från Ukraina saknades när många syrier och andra grupper kom till EU runt 2015 - Bernd Parusel (Alnahhl 2022).

Artiklarna poängterar den tydliga differentieringen som finns mellan olika flyktingar där en tydlig vattendelare blir massflyktsdirektivet. Genom att bygga upp skillnader mellan flyktingar kring aktiveringen av direktivet framgår en tydlig bild som alla kan ta till sig. Denna fakta blir till ett bevis för att någonting har förändrats med kriget i Ukraina. Artikeln av Alnahhl (2022) beskriver det som andra inte gör rakt ut “därför behandlar Sverige (och EU) ukrainarna annorlunda än syrierna”. I denna artikel riktas kritik till Sverige och EU:s mottagande, inte av ukrainska flyktingar, utan av skillnaden från hur det agerades 2015. Citatet är ett utdrag från denna artikel.

[...]Ahmad Qaddura, [...], har kritiserat behandlingen av ukrainare jämfört med hur han och hans landsmän behandlades när de kom till Sverige 2015 (Alnahhl 2022).

Samtidigt lyfts också en förståelse kring att ukrainare står närmare västeuropéer på vissa sätt och att detta kan leda till ett snabbare stöd men att det finns en problematik kring att människor framställs olika och att politiker talar om flyktingar på olika sätt. Följande citat problematiserar just detta.

[...] de förstår att ukrainare står närmare västeuropéer - när det gäller geografi och kultur - än vad syrier gör, och att det är självklart att stödet är snabbare och effektivare (Alnahhl 2022).

Högerpartierna hävdade i årtal att Sverige inte skulle ta emot ännu fler flyktingar när det gällde de som flyr från Mellanöstern och Afrika. Men när det gäller ukrainare så blev det mycket utrymme - Tareq Kraiem (Alnahhl 2022).

Det finns på så sätt en tydlig uppdelning mellan de som omfattas av massflyktsdirektivet och de som inte gör det vilket leder till en hegemonisk maktrelation där en västerländsk etnocentrism bidrar till en i detta fallet lättare process för de flyktingar som mest efterliknar den västerländska kulturen.

En annan viktig aspekt i framställningen av den ukrainska flyktingen är begreppen som används för att förmedla kunskap i situationen. Som ovan nämnt finns det flera exempel på faktarutor i artiklar och andra sätt där ren teoretisk fakta kommuniceras. Tidigare forskning har återkommande rapporterat om hur så kallade flyktingkriser refereras till med hjälp av olika begrepp om vatten. När det kommer till framställningen och omtalandet av flyktingarna från Ukraina och situationen i stort finns det egentligen inte någon röd tråd eller några speciella begrepp som är återkommande. Någon enstaka gång benämns situationen utifrån vågor och/eller strömmar men till största del byggs diskursen kring den ukrainska flyktingen istället utifrån porträtt där individen står i fokus. Tendensen att vilja visa individen och ge denne plats skapar ett tydligt band mellan läsaren och den intervjuade vilket i sin tur leder till en djupare förståelse och en eventuell större vilja att försöka bidra. Det byggs alltså en stark diskurs kring våra likheter som människor.

[...]är de flesta regioner redo att möta ett ökat behov, i och med flyktingströmmen - Emma Spak (Bergkvist 2022).

Den goda flyktingen

I de flesta av artiklarna finns aspekter som tydligt påvisar tecken om att det finns en god flykting och att det finns en flykting som sätts i motsats till denne. Genom att flera artiklar belyser och lägger vikt vid att det finns en vilja att lära sig, en vilja att ta hand om sig själv och en vilja att bidra till samhället så skapas en tydlig diskurs om hur flyktingar från Ukraina symboliserar den goda. Texterna som analyseras framställer gärna flyktingar från Ukraina med hjälp av intervjuer. I ungefär hälften av texterna som har analyserats har individen själv

fått komma till tals och berätta om sin situation. I dessa intervjuer får individen möjlighet att framställa både sig själv men även sitt folk och sina åsikter. Ett ofta förekommande tema i intervjuerna är att individen trycker på sin vilja att bli självständig, att de helst vill tillbaka till Ukraina och att de varit snabba på att få jobb i Sverige. Inte sällan skrivs även en exakt tidsram ut för att poängtera hur effektivt anställningsfasen har gått. Detta illustreras tydligt i följande citat.

De flydde krigets Ukraina, kom till Sverige för mindre än tre månader sedan och nu är de anställda av Swedavia som flygplatsvärdar på Arlanda (By 2022b).

Natalia Nesterenko började jobba som servitris i en restaurang fyra dagar efter att hon hade hamnat i Sverige[...] (Alnahhal 2022).

Genom att poängtera och lägga fokus på en faktor som denna byggs det upp en diskurs kring de ukrainska flyktingarna som arbetsvilliga, ansvarstagande och även som en grupp om individer som vill "göra rätt" för sig. Den ukrainska flyktingen sätts inte i någon tydlig relation med någon annan flyktinggrupp utan diskursen får istället byggas utifrån dagens berättelser och framställningar. Även om det såklart finns en intertextualitet kring begreppet flykting och att denna såklart även färgar diskursskapandet kring den ukrainska flyktingen så är sambandet inte tydligt och det verkar finnas en tendens om att låta denna diskursen byggas utan en allt för stor inverkan från historien. Även om de faktorer som nämns ovan inte uttalat vänds som fördelar till någon annans nackdel så finns en tidigare måttstock att jämföra med och detta hjälper till att bygga diskursen om den goda ukrainska flyktingen. I detta fall kan det argumenteras för att den osynliga *Andre* (tidigare flyktingar) agerar motpol till dagens ukrainska flykting i begreppets intertextuella historia. *Texten* bidrar på så sätt med att vidarebefordra diskursiva praktiker om flyktingar vilket både reproducerar den sociala praktiken men som även utmanar denna. De diskursiva praktikerna som används vid porträtteringen av de ukrainska flyktingarna skiljer sig från tidigare använda diskurser där användningen av intervjuer bidrar till detta. Detta skapar en hegemonisk flykting som med hjälp av tidigare använda diskurser i temat bygger sin egen diskurs om *den goda flyktingen*.

Ett annat återkommande tema som hjälper till att bygga en positiv känsla kring ukrainska flyktingar, som också bygger upp tydlighet av att det finns en tydlig och befogad anledning

för ukrainare att fly (vilket gör dem till en flykting och inte till en grupp som för falska flyktinganspråk), är negativiteten mot Ryssland. Detta lyfts både av de som intervjuas och av författarna till de olika artiklarna. I två av artiklarna går det att läsa om filtreringsläger som Ryssland infört vid gränser där man inte låter individer med någon form av ukrainsk nationalism lämna landet. Dessa beskrivs ofta som orättvisa och jämförs i en artikel med koncentrationslägren i Tyskland under andra världskriget, detta går att läsa i följande citat.

Det var som ett riktigt koncentrationsläger, säger Oleksander, ytterligare en flykting från Mariupol, till BBC (Nevéus 2022).

[...]jämför situationen i Mariupol med hur tyskarna behandlade judar i polska städer under kriget (Nevéus 2022).

Det som i själva verket pågår på gränsen mellan Ryssland och de baltiska länderna är en så kallad filtrering. Det betyder att ryska säkerhetstjänsten FSB förhör varje flykting, ibland i flera timmar, och går igenom samtliga mobiltelefoner (DN 2022).

Genom att framställa de ukrainska flyktingarna med hjälp av negativitet gentemot Ryssland byggs en gemenskap med de ukrainska flyktingarna. Ryssland å andra sidan vävs samman med en mörk historia av krig och brutalitet genom att låta bygga en gemensam diskurs med Tyskland under andra världskriget. Genom att försätta Ryssland i en intertextuella kedja med Tyskland skapas en tydlig *vi - dem* situation där det ryska förknippas med en maktgalen tyrann utan befogenhet att utföra de grymheter som denne gör. Framställningen av Ryssland med hjälp av ett forna Tyskland hjälper till att skapa en tydlig bild kring behovet av assistans och hjälp. Bilden av flyktingen från Ukraina blir till en symbol av förtryck där det inte finns utrymme för idén att någon skulle fly från Ukraina för att utnyttja ett system.

Med utgångspunkt i den postkoloniala teorin kan vi se att det finns en grundläggande idé närvarande i artiklarna om att få framställa sig själv. Här finns en stor vilja och tanke att ge plats åt individerna att skapa en bild av vad det innebär att vara en individ från Ukraina på flykt. Ambitionen är att låta diskursen kring vad det innebär att vara flykting från Ukraina byggas av ukrainare själva. Självklart spelar diskursiva praktiker och det intertextuella sammanhanget in i situationen och ingen kan förväntas agera utan att redan påverkas av tidigare diskurser. Genom att ställa Ukraina och Ryssland som motpoler i ett *vi-dem*

perspektiv skapas också en diskurs kring den västerländska enigheten. Ukraina lyfts fram som ett land som står närmare den svenska kulturen, vilket omskrivs i vissa artiklar, och dess motsats Ryssland blir till ett *de Andra* som både representerar det onda, det utanför och långt ifrån väst. Idén om de goda ukrainska flyktingarna föds här i det gemensamma hatet mot Ryssland och dess tillvägagångssätt. Det västerländska samhället ska inte kunna försummas och utnyttjas som nu hänt och gemensamt kan väst återbygga en trygghet. Historier om hur barn tvingas lämna sina fäder i kriget återberättas i artiklarna på ett kärleksfullt målande sätt som återigen riktar kritik mot Rysslands agerande, se citat nedan.

I rummet intill har hans farmor Alessandra Koshman, 52, precis visat oss ett videoklipp. På filmen ser vi hur Matvikos pappa, iklädd en kamouflagemönstrad uniform, lyfter upp honom och ger honom en puss på kinden. Sedan skiljs de åt (By 2022a).

Denna uppbyggnad av en gemensam västerländsk diskurs skapar välvilja till den goda flyktingen som svenskar kan känna igen sig i men skapar på så sätt också en grupp som inte passar in i denna form av god flykting. Genom att gång på gång lyfta olika narrativ om hur de ukrainska flyktingarna lyckas i Sverige och hur de bidrar till samhället skapas också bilden av en "ond flykting" som inte faller inom dessa ramar. En flykting som inte kommer från västerlandet, en flykting som inte försöker lära sig språket, en flykting som inte får ett arbete. Diskursen om den goda flyktingen formar precis som i förhållandet Ukraina - Ryssland en ond flykting. En artikel eller en text står aldrig ensam utan hänvisar på något sätt till vad som hänt eller vad som kan hända. Bara genom att sätta den ukrainska flyktingen i ett sammanhang där de förväntas stå närmare västeuropéer så har en annan flykting ställts längre ifrån. I citatet nedan diskuteras just närheten mellan Ukraina och väst och de fördelar som detta leder till.

[...] ukrainare står närmare västeuropéer - när det gäller geografi och kultur - än vad syrier gör, och att det är självklart att stödet är snabbare och effektivare (Alnahhal 2022).

I artiklarna förekommer ett språk och en viss typ av berättelser där den diskursiva praktiken skapar mönster i vår sociala praktik som i slutändan fortsätter påverka den sociala praktiken. Den goda flyktingen framställs genom vissa ord och begrepp vilket reproducerar vår känsla

av ukrainska flyktingar som goda och ansvarsfulla. Detta leder också till ett återskapande av den onda flyktingen som något bortom det vi läser i artiklarna. Det uppstår en tydlig etnocentrism där det västerländska samhället står i fokus gentemot det utanför och där Ryssland i detta fall får agera som ett *de Andra* och ett motstånd till den etnocentriska västvärlden.

Etnocentrism och de Andra

Förutom skapandet av den goda flyktingen och motståndet mot Ryssland så finns det en tydlig tematik i artiklarna, där händelser sätts i relation till Sverige och det svenska folket. Detta går att se både i artiklar som innehåller intervjuer och övriga texter. Två ofta diskuterade ämnen är ekonomi samt Sverige och de svenska medborgarnas vilja att hjälpa till. Dessa två ämnen går ofta hand i hand och diskuteras gemensamt. I flera artiklar går det att läsa hur mycket pengar som har skänkts till Ukraina och hur villiga svenskarna är att erbjuda boende och annan hjälp som kan behövas, exempelvis kläder. I de artiklar som består av och innehåller intervjuer framhäver ofta de intervjuade tacksamhet över den hjälp de fått, se följande citat.

Svenskarna har slutit upp och skänkt stora summor pengar för att hjälpa människor som drabbats i kriget i Ukraina (Takana 2022).

De pengarna vi hade med oss är slut nu, vi lever på allmosor. Vi är enormt tacksamma, men det är inget normalt liv - Anna Shovra (By 2022a).

Det övre citatet är taget från en artikel där hjälpen som Sverige har erbjudit diskuteras sakligt och faktamässigt medan det undre citatet är taget från en intervju i en annan artikel. I citatet från Anna Shovra kan vi återigen se en uppbyggnad av den goda flyktingen, det finns en tacksamhet men också en tydlig vändpunkt i att "det är inget normalt liv". Här syftar Anna till att det inte finns någon vilja från hennes sida om att detta ska fortlöpa. Längre ner i artikeln kan vi läsa om hur Anna säger "alla vill åka hem så fort det går" vilket på ett tydligt sätt försätter Anna och många andra ukrainska flyktingar i ett fack om flyktingar som inte har som tanke att stanna och utnyttja de sociala systemen i Sverige. De framställer sig själva, medvetet eller omedvetet, som de goda flyktingarna som tar tillvara på tiden i Sverige och har

som mål att bidra till samhället och sig själva för att sedan, när det är möjligt, flytta tillbaka. I samma artikel går det att läsa ett uttalande från Kateryna Pilipenko.

Jag är barnpsykolog och vill förstås att min utbildning kommer till användning även här, jag vet att den behövs. Men vem kan visa mig hur jag ska ta mig fram? -
Kateryna Pilipenko (By 2022a).

I detta citat finns också diskurserna om den goda flyktingen även om det också finns en lite utmanande diskurs kring frågan om hur Pilipenko ska tänka sig få utnyttja sin utbildning i Sverige. Underliggande verkar det finnas en tendens till ovisshet och frustration kring detta. Kvar finns dock diskursen om den goda flyktingen som vill bidra med sin kunskap och utbildning för att verka i ett nytt land. Det blir tydligt att intervjuer har en avgörande roll i framställningen av den ukrainska flyktingen.

I vissa artiklar går det att läsa om annan hjälp och *viktig* information som Sverige erbjuder ukrainarna, nämligen gratis vaccin mot Covid19.

Därför har regeringen skjutit till 21 miljoner kronor extra till Sveriges regioner för att snabbt kunna erbjuda coronavaccin till ukrainska flyktingar (Thambert 2022).

Hjälpen och informationen som erbjuds bygger en bild av Sverige som ett hjälpande organ i kris. Sverige erbjuder stora summor pengar för att kunna erbjuda något så grundläggande som ett vaccin. Här framställs Sverige som en hjälpande hand när WHO gick ut och varnade för att kriget i Ukraina kunde förvärra smittspridningen med tanke på att vaccinationstäckningen i Ukraina var så låg, omkring 35% (Bergkvist 2022). I Bergkvists artikel går det att läsa ett uttalande från Louise Nilunger, enhetschef på Folkhälsomyndigheten där hon menar att det är viktigt att erbjuda de som flytt från Ukraina vaccinet mot covid-19 och att de får information om hur det går till (ibid 2022). I samma artikel nämns dock att det är en tämligen låg risk att smittspridningen tar fart igen eftersom så pass många svenskar är vaccinerade.

I detta fall tenderar vaccinet att framställas som en form av hjälp och en kostnad för det svenska samhället, men till vems fördel delas egentligen vaccinet ut? I intervjuer vittnar individer, både flyktingar och de som ska erbjuda att ge vaccinet, om att intresset är lågt eftersom de har annat att prioritera. Följande citat visar tydligt på detta.

Det viktigaste är att först tillgodose de mest grundläggande behoven. De flesta som kommer hit behöver först någonstans att bo - Maryna Gerasymenko (Thambert 2022).

I detta fall har Sverige satts i relation till kriget både genom att agera det "goda värdlandet", men kanske också som ett land där det finns något att beskydda. I dessa artiklar konstrueras en gemensam svensk diskurs där smittspridning har minskat på grund av ett högt vaccinationsdeltagande, men där en utomstående kraft kan försvaga detta skydd igen. I de artiklar som diskuterar vaccin och smittspridning går det att se en tydligare uppdelning mellan Sverige och Ukraina än i de andra artiklarna där Sverige och Ukraina tvärtom framställs som ett gemensamt lag. Genom att bygga en svensk diskurs kring vårt skydd och motstånd för sjukdomen blir de som har låg vaccinationsgrad och ointresse för smittspridningen en *Andra*. Detta bygger en polariserad ställning där Sverige blir ett *Vi* och Ukraina *de Andra*.

Det är så pass många svenskar som är vaccinerade. En stor del har fått både två, och tre doser vaccin mot covid-19. De som kommer från Ukraina ska erbjudas så snart tillfället ges - Louise Nilunger (Bergkvist 2022).

Här kan också en tydlig etnocentrism visas där det i grund och botten verkar viktigast att erbjuda den svenska befolkningen skydd mot en eventuell smittspridning än att erbjuda ukrainska flyktingar skydd mot sjukdomen. Detta med tanke på att de ukrainare som kommer till Sverige har andra prioriteringar än att ta ett vaccin. Ofta lyfts just smittspridningen i Sverige som orsak till erbjudandet och inte ukrainarnas hälsa. Tanken om att Sverige har agerat rätt i vaccinationssammanhanget är stark och ukrainarna förväntas följa i dessa fotspår. Följande citat visar just detta.

Smittspridningen i Sverige fortsätter att minska samtidigt som mörkertalet är stort, eftersom testningen har minskat (Bergkvist 2022).

Som ovan nämnt framställs Sverige ofta i relation till kriget i Ukraina när det omtalas i media. Förutom att lägga vikt vid skyddet av den låga svenska smittspridningen när flyktingar kommer så finns det flera artiklar som publicerar svenskars och svenska organisationers syn på *den svenska välviljan* och även hur denna har hållit i sig längre än vad

man har kunnat se vid tidigare flyktingsituationer. Följande citat är ett tydligt exempel på detta.

Vid katastrofer och krig brukar givandet ganska snabbt gå ner efter ett tag, men denna gång har inflödet hållit i sig ovanligt länge (Tanaka 2022).

Förutom att den ekonomiska välviljan har påverkat Sverige och den svenska befolkningen så sätts även Sveriges politiska väsen i relation till kriget. Vilka partier har vunnit och vilka har förlorat på kriget. Dessa två citat visar på detta.

Kriget i Ukraina har fått stora effekter på den svenska opinionen, på flera sätt. Mest tydligt är uppsvinget för Socialdemokraterna, som hade ett väljarstöd på 33 procent i DN/Ipsos senaste mätning. Den högsta noteringen för partiet på sju år. Även statsminister Magdalena Anderssons förtroendesiffror har skjutit i höjden, till en nivå som ingen annan partiledare har varit på sedan tidigare moderatledaren Fredrik Reinfeldts tid vid makten (Rosén 2022).

[...] men andelen som svarar att SD har den bästa politiken (flykting- och invandringspolitik) sjunker från 32 till 27 procent (Rosén 2022).

Flera av artiklarna i Dagens Nyheter beskriver Sveriges välvilja och bygger upp en diskurs om ett gott land och folk precis på samma sätt som den goda flyktingen. Genom att sätta Sverige i relation till händelseutvecklingen i kriget skapas en stark nationell diskurs som hela tiden byggs starkare. Vissa etnocentriska värden byggs starka och fortsätter reproduceras i någon form av diskursiv praktik där Sverige står som hegemonisk makt. Något som blir tydligt är hur Sverige blir till den hegemoniska överordningen när landet sätts i relation till Ukraina men att när Ukraina istället sätts i relation till exempelvis Ryssland så är den hegemoniska makten Ukrainas, eller kanske framförallt västs. Den hegemoniska makten verkar förskjutas beroende på hur stort perspektivet är. Den enighet som byggs upp genom att tolka händelser utifrån sitt eget land och bygga sammanhang mellan situationer och det egna landets värde i denna situation bygger en stark känsla av tillhörighet vad det (i detta fall) innebär att vara svensk. Denna enighet går sedan att applicera i andra situationer där en stark etnocentrism kan vara delaktig i att skapa starka motståndsförhållanden mellan exempelvis väst och öst, Ukraina och Ryssland eller Sverige och Ukraina.

Diskussion

Precis som i tidigare forskning går det att se ett mönster om hur grupper positioneras och ställs upp i hegemoniska maktordningar gentemot varandra. Det finns en tydlig porträttering av *den goda flyktingen* som tillfaller den ukrainska flyktingen, eller kanske flyktingen från väst. Diskursen kring ukrainska flyktingar byggs ofta upp genom en motsatsrelation till någonting annat. I flera texter är just Ryssland denna motsats och ger Ukraina och folket därifrån en hegemonisk överordning. I andra texter görs istället jämförelser med tidigare så kallade flyktingkriser och även här står ukrainarna som tydliga vinnare i maktrelationerna.

Den ukrainska flyktingen får stort utrymme att själv måla bilden av vad det innebär att vara på flykt undan krig och likt hur den goda flyktingen beskrivits i tidigare forskning så läggs ett stort fokus på en önskan och vilja att inte dra nytta av olika sociala skyddsnät. Något som ter sig likt med tidigare forskning i ämnet är hur stort fokus ligger på barn och kvinnor, detta är sedan tidigare klarlagt vara en "god flyktinggrupp" (Retterberg & Gajjala 2015, 179). I detta fallet ska det tas i beaktning att män inte har haft möjligheten att fly eftersom de tvingats stanna kvar i Ukraina och kriga. Även om detta är fallet och det är av denna anledning som intervjuer med män utgår så går det att läsa i artiklarna om männen som stannat för att försvara sitt land. Detta bygger en än starkare diskurs om den goda flyktingen där kvinnor och barn tillåts söka skydd medan mannen försvarar.

Intertextualiteten i ämnet och kanske framförallt i förhållandet mellan *vi* och *dem*, *vi* och *De andra*, blir slående. Det går allt för ofta att se hur historien om den egyptiska kurtisanen som Said använder sig av för att beskriva den västerländska dominansen återupprepar sig och används för att reproducera den förutsatta subjektpositionen. Subjektet i denna studie tillfaller i slutändan Sverige även om Väst kan förväntas få ta del av kakan. Sverige som land och den svenska befolkningen sätts i relation till allt som händer och eventuellt kommer hända vilket skapar en stark social och diskursiv praktik där det som händer i världen tolkas utifrån en etnocentriskt hegemoni. Subjektet Sverige ifrågasätts inte utan den hjälp och de medel som levereras anses riktiga, även om covidsprutan inte mottogs.

En viktig skillnad i vad tidigare forskning har rapporterat och vad denna studie funnit är här bristen på omnämnande av vattenmetaforer. Tidigare forskning visar gång på gång hur vatten har en tydlig koppling till omnämmandet och medierapporteringen av flyktingar medan det i

denna studie knappt stötts på alls. Begrepp som “flyktingvågor” eller “flyktingströmmar” har uteblivit och nämns bara en gång i relation till de ukrainska flyktingarna i de artiklar som denna studie analyserat. Viktigt att poängtera är hur det i materialet används vattenmetaforer två gånger. En gång, som ovan citerat, om ukrainska flyktingar, och en gång om den så kallade flyktingkrisen 2015-2016. Det är en spännande iakttagelse hur ett tydligt avgränsat material om Ukraina ändå benämner en annan tid av stor flyktingrörelse med hjälp av vattenmetaforer lika ofta. Detta hade varit ett intressant ämne för senare forskning att ta vidare. Är det så enkelt som att metaforerna kring vatten bygger på alla de livbåtar vi sett skörda så många liv? Men ändå benämns ukrainska flyktingar, i alla fall en gång, med hjälp av denna metafor.

Denna studie har haft som utgångspunkt att via en kritisk diskursanalys med ett postkolonialt perspektiv analysera hurvida medierapporteringen kring ukrainska flyktingar skiljer sig från tidigare flyktingrapportering. Den tydliga uppdelningen mellan den goda och den onda flyktingen består och går att identifiera tydligt i det material som denna studie analyserat. Den stora skillnaden gentemot tidigare forskning är hur den goda flyktingen identifieras. Istället för att hitta en god och en ond sida inom en grupp vänds istället blickarna utåt och skapar hegemoniska diskurser kring nationalitet och väst - öst.

Frågeställningarna som denna studie har utgått ifrån, hur porträtteras ukrainska flyktingar i svensk media och på vilket sätt skiljer sig framställningen av ukrainska flyktingar idag från tidigare framställningar, har besvarats utifrån en kritisk diskursanalys med hjälp av den postkoloniala teorin. Den stora skillnaden i hur ukrainska flyktingar porträtteras ligger kanske just i att de själva får bygga diskurser i vad det innebär att vara en flykting från Ukraina. De artiklar som har framställt de ukrainska flyktingarna utan intervjuer har ofta använt sig av positivt laddade diskursiva praktiker som lett till slutsatsen att de ukrainska flyktingarna tillhör *den goda* flyktingen. Skillnaden mellan framställningen av ukrainska flyktingar idag gentemot tidigare forskningsresultat visar på en större positivitet. Om detta beror på tidsandan eller Sveriges geografiska närhet till Ukraina kan inte denna studie slå fast. Faktum kvarstår dock att det finns en skillnad, där metaforer om strömmar och vågor uteblir.

Den tendens som håller i sig och som inte verkar försvinna är den starka nationalism som värdlandet bygger murar kring. Om det så är för att skydda mot vågor eller infektioner så står

det tydligt att när det kommer till kritan så är det värdlandet som agerar subjekt och är *Vi:et* i relation till *De andra*.

Framtida forskning skulle med fördel kunna inrikta sig på ett bredare material än vad denna studien har gjort för att se tydligare likheter och olikheter mellan tidigare flyktingrörelser och den vi lever i idag. Det hade varit intressant att utveckla resonemanget kring hur tidsandan påverkar diskursskapandet i frågan. Eftersom både författare och läsare har en intertextuell förförståelse som bygger på den sociala praktiken i samhället kan tidsandan förväntas ha en stor betydelse för hur vi tolkar och agerar i en samtida situation.

Referenslista

- Alnahhal, S. (2022). Därför behandlar Sverige (och EU) ukrainarna annorlunda än syrierna. *Dagens Nyheter*, 24 augusti.
<https://www.dn.se/sverige/darfor-behandlar-sverige-och-eu-ukrainarna-annorlunda-an-syrierna/>
- Amnesty. (u.å). *Vem är flykting, asylsökande eller migrant?*
<https://www.amnesty.se/vara-rattighetsfragor/flyktingar-och-migranter/flyktingar-och-ratten-att-soka-asyl/vem-ar-flykting-asylsokande-eller-migrant/> (Hämtad 2023-02-26).
- Andersen, I. (2012). *Den uppenbara verkligheten: om kunskapsproduktion i samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Bergkvist, F. (2022). FHM: Låg risk för ökad smittspridning - trots flyktingvåg. *Dagens Nyheter*, 16 mars.
<https://www.dn.se/sverige/fhm-lag-risk-for-okad-smittspridning-trots-flyktingvag/>
- By, U. (2022a). Leken lindrar sorgen efter flykten från Ukraina. *Dagens Nyheter*, 15 april.
<https://www.dn.se/sverige/leken-lindrar-sorgen-efter-flykten-fran-ukraina/>
- By, U. (2022b). Ukrainska flyktingar hjälper resenärer rätt på Arlanda. *Dagens Nyheter*, 22 juni. <https://www.dn.se/sverige/ukrainska-flyktingar-hjalper-resenarer-ratt-pa-arlanda/>
- By, U. (2022c). Massflyktsdirektivet - det här gäller. *Dagens Nyheter*, 24 mars.
<https://www.dn.se/sverige/massflyktsdirektivet-det-har-galler/>
- Cooper, G., Blumell, L., Bunce, M. (2020). Beyond the 'refugee crisis': How the UK news media represent asylum seekers across national boundaries. *International Communication Gazette*, 83(3) ss. 195-216.

Dagens Nyheter. (2022). "Varför försöker de hindra oss från att lämna Ryssland?". *Dagens Nyheter*. 8 oktober.

<https://www.dn.se/varlden/varfor-forsoker-de-hindra-oss-fran-att-lamna-ryssland/>

De Beauvoir, S. (2018). *Det andra könet*. Nordstedts: Stockholm.

Ekman, M., & Krzyżanowski, M. (2021). A populist turn? News editorials and the recent discursive shift on immigration in Sweden. *Nordicom Review*, 42(S1), 67–87.

<https://doi.org/10.2478/nor-2021-0007>

Esses, V. M., Medianu, S., Lawson, A. S. (2013). Uncertainty, Threat, and the Role of the Media in Promoting the Dehumanization of Immigrants and Refugees. *Journal of Social Issues*. 69 (3). ss. 518-536.

Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Forsberg, U. (2022). *100 miljoner människor på flykt i världen*.

<https://sverigeforunhcr.se/blogg/100-miljoner-pa-flykt> (Hämtad 2023-02-26).

Gemzöe, L. (2017). *Feminism*. Bilda Förlag: Hofors.

Hagelud, A. (2020). After the refugee crisis: public discourse and policy change in Denmark, Norway and Sweden. *Comparative Migration Studies*. 8:13

<https://doi.org/10.1186/s40878-019-0169-8>

Haglund, F. (2022). *EU-länderna beviljar flyende ukrainare skydd*.

<https://www.europaportalen.se/2022/03/eu-landerna-beviljar-flyende-ukrainare-skydd>

(Hämtad 2023-03-14)

Jørgensen, W. M. Phillips, L. (2017). *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur AB: Lund.

Landguiden. (u.å). *Konflikten i Ukraina*.

<https://www.ui.se/landguiden/konflikter/ukraina2/> (Hämtad 2023-03-14)

Morris, R. C. (2010). *Can the subaltern speak? : reflections on the history of an idé.* Columbia University Press: New York.

Nevéus, I. (2022). Ukrainska "nationalister" rensas ut i ryska läger. *Dagens Nyheter*, 2 juni. <https://www.dn.se/varlden/ukrainska-nationalister-rensas-ut-i-ryska-lager/>

Parker, S. (2015). 'Unwanted invaders': The representation of refugees and asylum seekers in the UK and Australian print media. *eSharp* 23 , 9 Myth and Nation. http://www.gla.ac.uk/media/media_404384_en.pdf

Patton, M. (2002). *Qualitative research & evaluation methods.* Uppl. 3. London: SAGE

Retterberg, W, J. Gajjala, R. (2015). Terrorists or cowards: negative portrayals of male Syrian refugees in social media. *Feminist Media Studies*, 16(1) ss. 178-181. <https://doi.org/10.1080/14680777.2016.1120493>

Rosén, H. (2022). DN/Ipsos: Väljarna sänker betyget på SD:s flyktingpolitik. *Dagens Nyheter*, 13 april. <https://www.dn.se/sverige/dn-ipsos-valjarna-sanker-betyget-pa-sds-flyktingpolitik/>

Said, E. W. (2016). *Orientalism.* Ordfront: Stockholm.

Statistikmyndigheten. (2022). *Migrationen från Ukraina höjde BNP marginellt.* https://www.scb.se/hitta-statistik/temaomraden/sveriges-ekonomi/fordjupningsartiklar_Sveriges_ekonomi/migrationen-fran-ukraina-hojde-bnp-marginellt/ (Hämtad 2023-02-26)

Szczepanik, M. (2016). The 'Good' and 'Bad' Refugees? Imagined Refugeehood(s) in the Media Coverage of the Migration Crisis. *Journal of Identity and Migration Studies.* 10(2). ss. 23-32.

Tanaka, S. (2022). Svenskarna har skänkt 1,4 miljarder kronor till Ukraina. *Dagens Nyheter*, 22 mars. <https://www.dn.se/varlden/svenskarna-har-skankt-1-4-miljarder-kronor-till-ukraina/>

Thambert, F. (2022). Svält intresse för vaccin mot covid-19 utanför Migrationsverket. *Dagens Nyheter*, 29 mars. <https://www.dn.se/sverige/svalt-intresse-for-vaccin-mot-covid-19-utanfor-migrationsverket/>

UNHCR. (u.å). Kriget i Ukraina. <https://www.sverigeforunhcr.se/ukraina> (Hämtad 2023-02-26)

Wikström, H. (2009). *Etnicitet*. Liber AB: Stockholm.

Winiarski, M. (2023). De flydde till Polen - men tankarna finns hela tiden i Ukraina. *Dagens Nyheter*, 15 mars.

<https://www.dn.se/varlden/de-flydde-till-polen-men-tankarna-finns-hela-tiden-i-ukraina/>

Åkesson, J. (2022). *Det är skillnad på flyktingar och "flyktingar"*.

<https://www.aftonbladet.se/debatt/a/k6jJAa/akesson-det-ar-skillnad-pa-flyktingar-och-flyktingar> (Hämtad 2023-01-05).